

IZŅĒMUMA ELASTĪBA: KĀDAS ATKĀPES NO LATVIJAS LĪDZŠINĒJĀS PATVĒRUMA MEKLĒTĀJU UZŅEMŠANAS PRAKSES PIELĀVA UKRAINAS BĒGLU ATBALSTA TIESISKAIS REGULĒJUMS

Oksana Žabko, sociālo zinātņu maģistre socioloģijā, ir nodibinājuma *Baltic Institute of Social Sciences* pētniece un zinātniskā doktora grāda socioloģijā pretendente. Vairāk nekā 15 gadu garumā pētījusi darba tirgus procesus, arī cilvēkresursu piesaistes problemātiku darba tirgū, kuru izraisa darbaspēka migrācija prom no Latvijas un tādējādi radušos izstrūkumu kompensējoši – uz Latviju. Tā rezultātā pēdējos desmit gadus sekojusi Latvijas tiesiskā regulējuma izmaiņām, kuras nosaka trešo valstu pilsoņu ieceļošanas un nodarbinātības iespējas Latvijā. Šo rakstu sagatavojusi, sekojot interesei izpētīt izmaiņas, kuras Latvijas imigrācijas politikā radījusi Ukrainas civiliedzīvotāju ieceļošana Latvijā, karadarbībai eskalējoties 2022. gadā.

Raksturvārdi: Ukrainas bēgļi, starptautiskās aizsardzības personas, patvēruma politika, migrantu integrācija, migrantu nodarbinātība.

Ievads

Lai gan pieredze Eiropas Savienībai (ES) uzliek Latvijai par pienākumu nodrošināt starptautiskajās normās noteiktās bēgļu un patvēruma meklētāju tiesības¹, starptautisko aizsardzību (patvērumu) Latvijā līdz šim meklējis retais. Tam pamatā ir gan Latvijas atturīgā imigrācijas politika², gan ES mērogā salīdzinoši zemais ekonomikas attīstības līmenis, ierobežotais sociālais atbalsts un atšķirīgais migrantu kopienas sastāvs, vērtējot pēc izcelsmes valsts³. Tāpat nozīmīgs aizkavējošs faktors bija ievērojamais attālums no ES dienvidu robežas, caur kuru pēdējos desmit gados iepļūda vislielākais patvēruma meklētāju skaits⁴. Attiecīgi laikā, kad citas ES valstis 2015.–2016. gadā saskārās ar tā

saukto migrantu krīzi, patvērumu meklējošo personu skaits Latvijā pieauga samērā maz.⁵

Situācija būtiski mainījās, paplašinoties karadarbībai Ukrainā 2022. gada 24. februārī. Latvija aktīvi iesaistījās atbalsta sniegšanā Ukrainai, t. sk. izteica gatavību uzņemt tās civiliedzīvotājus, kuri meklēja patvērumu no kara.⁶ Šis nolūkam aptuveni divu nedēļu laikā kopš karadarbības paplašināšanās sākuma Saeima izstrādāja un 2022. gada 3. martā pieņēma Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu, kas noteica kārtību, kā karadarbības laikā Latvija sniedz atbalstu Ukrainas pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem, lai nodrošinātu viņu pamatvajadzības (t. sk. ekonomiskās un veselības aprūpes vajadzības). Lai gan likums neatcēla vispārējo patvēruma izskatīšanas un

¹ Stegall 2015, 3.

² BISS 2009.

³ Stegall 2015.

⁴ Hatton 2020.

⁵ Sk. PLML 2023; Hatton 2020.

⁶ Spundiņa, Krenberga 24.02.2022.

atbalsta sniegšanas procedūru Latvijā⁷, tas paredzēja nozīmīgu īstermiņa atbalstu Ukrainas civiliedzīvotājiem, jau sākotnēji pievēršot lielu uzmanību viņu nodarbinātības sekmēšanai⁸.

Lai gan publiskajā telpā bieži tiek atzīts, ka atbalsts Ukrainas iedzīvotājiem karadarbības laikā un citiem patvēruma meklētājiem atšķiras, sistemātiski tas līdz šim nav raksturots. Attiecīgi šī raksta mērķis, balstoties uz Latvijas tiesiskā regulējuma analīzi, ir salīdzināt vispārējā kārtībā starptautiskās aizsardzības statusu ieguvušo un Ukrainas pilsoņu atbalsta politiku Latvijā, identificējot un analizējot nozīmīgākās atšķirības. Tiesiskā regulējuma analīze ietver gan faktu (atbalsta veids un apjoms) konstatāciju, gan arī to cēloņu un sekū izpēti. Īpaša uzmanība pievērsta jomām, kurās Latvijā patvērumu meklējošie trešo valstu pilsoņi līdz šim ir saskārušies ar vislielākajām grūtībām.

Konteksta raksturojums: trešo valstu pilsoņu un patvēruma meklētāju portrets Latvijā

Analizējot tiesisko regulējumu, kas kopumā attiecas uz migrantu un patvēruma meklētāju, kuri ir trešo valstu (respektīvi, ārpus ES esošu valstu) pilsoņi, uzturēšanos un situāciju Latvijā, ir nošķiramas trīs statusa un pieejamo iespēju ziņā atšķirīgas grupas: (1) personas, kam uzturēšanās tiesības dod pastāvīgā uzturēšanās atļauja (PUA); (2) personas, kam ir termiņuzturēšanās atļauja (TUA); un (3) starptautiskās aizsardzības personas (vispārpieņemti sauktas par bēgļiem un patvēruma meklētājiem). Pēdējā grupa bija skaitliski vismazākā – kopš 1998. gada Latvijā patvērumu pieprasījušas 4142 personas⁹ –, taču tieši tā iecelšanas mērķu ziņā ir vistuvākā Ukrainas civiliedzīvotājiem, kas Latvijā ieradās pēc 2022. gada 24. februāra. Personas ar PUA ir Latvijā pastāvīgi dzīvojošie citu valstu (visbiežāk Krievijas) pilsoņi, savukārt personas ar TUA Latvijā uzturējās, pamatojoties uz ieguldījumu nekustamajā īpašumā (visbiežāk Krievijas un Kazahstānas pilsoņi), ieradās studēt augstskolā (visbiežāk Indijas un

Uzbekistānas pilsoņi) vai strādāt pēc konkrēta darba devēja uzaicinājuma (visbiežāk Baltkrievijas un Ukrainas pilsoņi)¹⁰. Secināms, ka šīs divas trešo valstu pilsoņu grupas, kas ievērojamā skaitā dzīvo Latvijā, nav tieši patvēruma meklētāji. Lai gan Latvijas publiskajā telpā mēdz diskutēt arī par personu ar TUA tiesību paplašināšanu, tās ir nošķiramas kā atsevišķa tiesību un imigrācijas politikas joma. Šie apstākļi ir pamats autores izvēlei šajā rakstā analizēt tikai tās atbalsta politikas regulējumu, kura vērsta uz starptautiskās aizsardzības personām (patvēruma meklētājiem) un Ukrainas bēgļiem.

Saskaņā ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) datiem kopš 1998. gada Latvijā starptautisko aizsardzību pieprasījušas 4142 personas, no kurām 521 personai piešķirts bēgļa statuss un 621 personai – alternatīvais statuss. Šīs grupas ir nošķiramas, jo bēgļa statusa ieguvējiem tiesiskais regulējums nosaka plašāku atbalsta spektru. Vislielākais patvērumu pieprasījušo skaits visā pārskata posmā bija 2021. gadā (582 personas) un 2022. gadā (542 personas), respektīvi, aptuveni ceturtdaļa pieprasījumu ir iesniegti 2021. un 2022. gadā. Visbiežāk patvērumu ir pieprasījuši Krievijas, Baltkrievijas, Afganistānas un Irākas pilsoņi.¹¹ Šī statistika neiekļauj Ukrainas iedzīvotājus, kuri Latvijā iecēloja pēc 2022. gada 24. februāra, jo viņiem patvēruma tika piešķirts uz atšķirīga regulējuma pamata. Pēc līdzīgiem principiem apkopota statistika par Ukrainas bēgļiem salīdzinājumam nav pieejama. Saskaņā ar PMLP datiem 2022. gadā Latvija ir izsniegusi Ukrainas pilsoņiem aptuveni 28 tūkstošus vīzu humanitāru iemeslu dēļ un 10 457 uzturēšanās atļaujas.¹² Lai uzturētos Latvijā, Ukrainas pilsoņiem bija nepieciešams viens no iepriekš minētajiem dokumentiem, un reģistrācijas procesa laikā visiem tika piešķirts personas kods. Līdz 2022. gada 29. novembrim personas kods bija piešķirts 43 114 Ukrainas iedzīvotāju.¹³ Šie dati sasaucas ar *Eurostat* apkopoto statistiku, kas, neidentificējot patvēruma meklētāju izcelsmes

⁷ Iekšlietu ministrija 2022b.

⁸ Iekšlietu ministrija 2022b; Saeima 03.03.2022.

⁹ PMLP 2023.

¹⁰ BISS 2017.

¹¹ PMLP 2023.

¹² Saeima 11.01.2023.

¹³ Iekšlietu ministrija 2022d.

valsti, rāda, ka 2022. gadā Latvija piešķīrusi pagaidu aizsardzību 38 135 personām, no kurām 11 780 personas bija jaunākas par 18 gadiem.¹⁴ Salīdzinājumam: Polija 2022. gadā piešķīra pagaidu aizsardzību 1 567 905 personām, Lietuva – 65 450 un Igaunija – 41 870 personām.¹⁵

Ukrainas pilsoņu atbalsta pasākumu formulēšana un pilnveide

Pirms karadarbības Ukrainā paplašināšanās 2022. gada 24. februārī personu tiesības saņemt starptautisko aizsardzību Latvijā noteica 2015. gada 17. decembrī pieņemtais Patvēruma likums (esošā redakcija stājās spēkā 2021. gada 28. jūnijā).¹⁶ Patvēruma likuma normas tika izstrādātas, lai nodrošinātu atbilstību vairākām Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvām un regulām, kas noteica vienotu standartu, kādā uzņemami starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji.¹⁷ Tas nosaka ar patvēruma procedūras pieteikšanu un piešķiršanu saistīto institūciju atbildību, tajā noteikti pieteikuma izskatīšanas termiņi, izmitināšana, tiesības saņemt noteiktus veselības aprūpes pakalpojumus u. tml. Bez tam 2015. gada 2. decembrī tika pieņemts Ricības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā, kurš ir spēkā arī šī raksta tapšanas laikā.¹⁸ Tas paredz virkni informatīvo atbalsta pasākumu, kā arī sociālā mentora pakalpojumu, lai palīdzētu patvērumu meklējošām personām iekļauties Latvijas sabiedrībā.

Pirmais Ukrainas pilsoņu uzņemšanu regulējošais dokuments – Pasākumu plāns personu no Ukrainas masveida ierašanās gadījumā Latvijā – tika izstrādāts, balstoties uz prognozi par iespējamu karadarbības eskalāciju, un tas tika pieņemts 2022. gada 28. februārī¹⁹, proti, četras dienas pēc šī scenārija izpildīšanās (spēkā līdz 29.04.2022.). Turpinājumā atkārtoti tika izstrādāti vēl divi plāni – 2022. gada

29. aprīlī pieņemtais Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā²⁰ un 2022. gada 21. decembrī pieņemtais Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam²¹.

Izstrādājot sākotnējo pasākumu plānu, politikas veidotāji prognozēja 10 000 Ukrainas iedzīvotāju ierašanos un uzņemšanu. Plānā noteiktie pasākumi tika iedalīti divās daļās, no kurām pirmā bija saistīta ar organizētu Ukrainas iedzīvotāju uzņemšanu, bet otrā – ar izmitināšanu. Uzņemšanas sadaļā uzmanība tika pievērsta ātrai Ukrainas iedzīvotāju tiesiskā statusa Latvijā sakārtošanai, bet izmitināšana tika plānota sadarbībā ar pašvaldībām, to nodrošinot viesnīcās un privātās mājāsaimniecībās, taču neveidojot alternatīvas masveida izmitināšanas vietas izglītības iestādēs vai sporta centros.²²

Nākamais, 2022. gada 29. aprīlī pieņemtais, plāns noteica gatavību uzņemt līdz 40 000 Ukrainas bēgļu. Attiecīgi tika pārskatīti, precizēti un būtiski paplašināti sākotnējā plānā noteiktie pasākumi, sadalot tos 12 grupās. Šajā plānā ietverti jauni pasākumi, lai sniegtu sociālo palīdzību, finansiālo atbalstu, nodrošinātu izglītības, veselības aprūpes un finanšu pakalpojumus, nodarbinātības pieejamību, iesaistītu nevalstiskās organizācijas atbalsta sniegšanā, veicinātu Ukrainas iedzīvotāju sociālo integrāciju un pilnveidotu tiesisko regulējumu.²³ Lemjot par Ukrainas kara bēgļiem sniegtā finansiālā atbalsta apmēru vienai personai, tika noteikts, ka tas nedrīkst pārsniegt Latvijas iedzīvotājiem pieejamo atbalsta apmēru.²⁴ Prognozējot jaunu Ukrainas bēgļu pieplūdumu, kad, tuvojoties ziemai, Krievija radīja civilās infrastruktūras bojājumus Ukrainā,²⁵ tika izstrādāts Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam. Salīdzinot ar iepriekšējo plānu, 2023. gada plānā tika paplašināts un precizēts

¹⁴ EUROSTAT 2023.

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Saeima 17.12.2015.; Saeima 17.06.2021.

¹⁷ Iekšlietu ministrija 2015a.

¹⁸ Iekšlietu ministrija 2015b.

¹⁹ Iekšlietu ministrija 2022a.

²⁰ Iekšlietu ministrija 2022c.

²¹ Iekšlietu ministrija 2022e.

²² Iekšlietu ministrija 2022a.

²³ Iekšlietu ministrija 2022c.

²⁴ Turpat.

²⁵ Iekšlietu ministrija 2022d.

personu uzņemšanas, reģistrēšanas un informēšanas, izmitināšanas un ēdināšanas, un sociālās integrācijas pasākumu klāsts.²⁶

Tiesiskā līmenī atbalstu Ukrainas iedzīvotājiem nosaka 2022. gada 3. martā pieņemtais Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums, kas kopš pieņemšanas brīža ir grozīts 17 reizes²⁷. Pirmajos četros mēnešos pēc likuma pieņemšanas tas grozīts deviņas reizes – divreiz mēnesī martā, aprīlī un jūnijā, bet trīsreiz – maijā. Šo grozījumu mērķis bija precizēt atbalsta sniegšanā iesaistīto iestāžu un organizāciju darbu, Ukrainas civiliedzīvotāju Latvijā reģistrācijas un uzskaites noteikumus, mājokļa, sociālās palīdzības un veselības aprūpes nodrošināšanu, izglītības turpināšanas un nodarbinātības tiesības un izņēmuma gadījumus, sākotnēji paplašinot atbalsta ilgumu un apmēru minētajās jomās. Likums regulē arī privāto juridisko personu (11.¹ pants) un pašvaldības iestāžu (11. pants) iespējas dāvināt (ziedot) finanšu līdzekļus vai mantu, sniedzot atbalstu Ukrainas iedzīvotājiem. Pašvaldībām minētās normas iekļaušana likumā nepieciešama, jo citādi Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 10. pants aizliedz šādu rīcību²⁸. Redzams, ka Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma grozījumi tika veikti, reaģējot uz faktisko situāciju un problēmām, ar kurām saskārās Ukrainas pilsoņu uzņemšanā iesaistītās iestādes, kā arī reaģējot uz nevalstisko organizāciju kritiku par atbalsta īslaicīgumu²⁹.

Patvēruma meklētāju un Ukrainas pilsoņu atbalsta nosacījumu salīdzinājums

Atbalsta nosacījumu salīdzinājumam autore ir atlasījusi tās jomas, kurās saskaņā ar iepriekš veiktajiem pētījumiem patvēruma meklētāji Latvijā sastopas ar visnozīmīgākajām problēmām. Tās ir nodarbinātība (prasības zināt latviešu valodu un darba devēju noraidošās attieksmes dēļ), izmitināšana (mājoklis), sociālā palīdzība un veselības aprūpe³⁰. Abu grupu atbalsta nosacījumu būtiskākie aspekti ir raksturoti tabulā (sk. 46. lpp.).

Analizējot patvēruma meklētāju un Ukrainas pilsoņu atbalsta nosacījumus, ir izmantota Patvēruma meklētāju likuma redakcija, kas ir spēkā kopš 2021. gada 28. jūnija, un Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma redakcija, kura bija spēkā no 2023. gada 1. maija līdz 2. jūnijam.³¹ Tā kā noteiktu atbalsta veidu tvērums un intensitāte laika gaitā ir mainījusies, tad autore īsumā raksturo gan spēku zaudējušās, gan raksta tapšanas brīdī spēkā esošo likuma redakciju, kā arī nākotnes redakciju.

Runājot par **izmitināšanas jautājumiem**, ir jānošķir divas tiesiskā regulējuma un atbalsta apakšjomas: uzturēšanās vieta patvēruma pieteikuma izskatīšanas laikā un atbalsts mājoklim. Patvēruma likums noteic, ka patvēruma meklētājs laikā, kamēr tiek izskatīts viņa patvēruma pieprasījums, uzturas patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā (*Mucenieki*), lai gan ir iespējams apmesties arī citur. Patvēruma pieprasījums tiek izskatīts trīs līdz 12 mēnešu laikā, bet, ja starptautiskās aizsardzības personas statuss tiek piešķirts, *Mucenieki* ir jāpamet 15 darba dienu laikā³², respektīvi, šajā termiņā patvēruma meklētājam ir jāatrod cita dzīvesvieta. Faktiski daļa statusu saņēmušo personu šo normu pārkāpj un turpina uzturēties *Muceniekos*.³³ Tā kā turpmākā mājokļa atrašana Latvijā ir būtiska problēma, ar kuru saskaras starptautiskās aizsardzības personas,³⁴

²⁶ Iekšlietu ministrija 2022e.

²⁷ Saeima 03.03.2022.; Saeima 10.03.2022.; Saeima 24.03.2022.; Saeima 07.04.2022.; Saeima 21.04.2022.; Saeima 12.05.2022.; Saeima 19.05.2022.; Saeima 26.05.2022.; Saeima 16.06.2022.a; Saeima 16.06.2022.b; Saeima 14.07.2022.; Saeima 22.09.2022.; Saeima 06.10.2022.; Saeima 08.12.2022.; Saeima 16.02.2023.; Saeima 16.03.2023.; Saeima 30.03.2023.; Saeima 01.06.2023.

²⁸ Saeima 19.07.1995.

²⁹ Sk., piemēram, Laķe 25.09.2022.; Žilde-Krēvica, 23.05.2022.

³⁰ BISS 2017.

³¹ Raksta publicēšanas brīdī spēkā ir stājušās nākamās likuma redakcijas.

³² Saeima 17.12.2015.; Saeima 17.06.2021.

³³ CIVITTA 2023.

³⁴ BISS 2017.

Tabula. Patvēruma meklētāju un Ukrainas pilsoņu atbalsta nosacījumu raksturojums

Atbalsta joma	Starptautiskās aizsardzības personas Patvēruma likuma izpratnē	Ukrainas pilsoņi Ukrainas civildzīvotāju atbalsta likuma izpratnē
Uzturēšanās vieta pieteikuma izskatīšanas laikā	Patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā <i>Mucenieki</i> (vai citā pieejamā dzīvesvietā), aizturēšanas gadījumā – aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā.	Nav īpašu uzturēšanās nosacījumu.
Mājoklis	Nav atbalsta, pēc statusa saņemšanas – mājokļa īre/ iegāde brīvajā nekustamo īpašumu tirgū.	Atlīdzība fiziskajām un juridiskajām personām par Ukrainas civildzīvotāju izmitināšanu līdz 120 dienām (100 EUR par pirmo personu, bet ne vairāk kā 300 EUR par vienu ģimeni); kā arī ilgāk par 120 dienām, ja persona atbilst noteiktiem kritērijiem (persona ar invaliditāti, nepilngadīga vai pensijas vecuma persona, grūtniece, ģimenē ir bērni līdz divu gadu vecumam).
Nodarbinātība	Tiesības uz nodarbinātību bez ierobežojumiem; tiek piemērotas Valsts valodas likuma 6. panta prasības par latviešu valodas prasmes līmeni. Nav nodarbinātības uzsākšanas pabalsta.	Tiesības uz nodarbinātību bez ierobežojumiem. Izņēmuma nosacījumi attiecībā uz nodarbinātību bez latviešu valodas prasmes. Vienreizējais nodarbinātības uzsākšanas pabalsts (valstī noteiktās minimālās algas apmērā): 500 EUR (2022. gadā); 620 EUR (2023. gadā).
Sociālā palīdzība	Vienreizējs finansiālais atbalsts (278 EUR pirmajai pilngadīgajai personai; 194 EUR pārējiem pilngadīgajām personām un bērniem). Pabalsts uzturēšanās izmaksu segšanai (139 EUR pirmajai pilngadīgajai personai; 97 EUR pārējiem pilngadīgajām personām un bērniem) ne vairāk kā 10 mēnešus kopš statusa iegūšanas (pabalsta izmaksas ilgums atkarīgs no statusa un nodarbinātības). Bēgļiem (uzturēšanās pamats – PUA) ir tiesības uz sociālo palīdzību, kāda Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikta Latvijas pilsoņiem.	Vienreizējs pabalsts krīzes situācijā (272 EUR pilngadīgajai personai; 190 EUR par katru bērnu). Tiesības uz sociālo palīdzību, kāda Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikta Latvijas pilsoņiem.
Veselības aprūpe	Tiesības saņemt valsts apmaksātās medicīniskās palīdzības minimumu. Saņemot valsts apmaksātos pakalpojumus, atbrīvojums no pacienta līdzmaksājuma. Zobārstniecības palīdzība akūtā gadījumā.	Tiesības saņemt valsts apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus tādā pašā apjomā kā Latvijas iedzīvotājiem valsts obligātās veselības apdrošināšanas ietvaros. Saņemot valsts apmaksātos pakalpojumus, atbrīvojums no pacienta līdzmaksājuma. Tiesības iegādāties medikamentus hronisku slimību ārstēšanai, izņemot psihotropās zāles, pamatojoties uz Ukrainā izrakstītu recepti.

Avoti: BISS 2017; Ministru kabinets 06.06.2017.; Ministru kabinets 28.08.2018.; Saeima 09.12.1999.; Saeima 31.10.2002.a; Saeima 17.12.2015.; Saeima 14.12.2017.; Saeima 17.06.2021.; Saeima 03.03.2022.; Saeima 10.03.2022.; Saeima 24.03.2022.; Saeima 07.04.2022.; Saeima 21.04.2022.; Saeima 12.05.2022.; Saeima 19.05.2022.; Saeima 26.05.2022.; Saeima 16.06.2022.a; Saeima 16.06.2022.b; Saeima 14.07.2022.; Saeima 22.09.2022.; Saeima 06.10.2022.; Saeima 08.12.2022.; Saeima 16.02.2023.; Saeima 16.03.2023.; Saeima 30.03.2023.; Saeima 01.06.2023.

Rīcības plānā personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā, bija iekļauts uzdevums izvērtēt iespējas ieviest aizdevumu pirmajai īres iemaksai/garantijai, kas atmaksājams no personai izmaksājamā pabalsta.³⁵ Veiktais izvērtējums rāda, ka šādu atbalstu sniegt nav jēgpilni pastāvošā tiesiskā regulējuma, mājokļu tirgus dalībnieku uzvedības un problēmas kompleksā rakstura dēļ,³⁶ un mājokļa pieejamības problēma faktiski nav mainījusies. Kā viena no mājokļu tirgus ipatnībām tika minēta zemas cenas mājokļu un pašvaldības piedāvāto sociālo mājokļu šaurā pieejamība, kā arī nepieciešamība pašvaldībām grozīt savus saistošos noteikumus, lai varētu sniegt palīdzību patvēruma meklētājiem.³⁷

Latvijā ierodoties Ukrainas bēgļiem, viņu izmitināšanas organizēšanā tika iesaistīti nozīmīgi valsts, pašvaldību un privāto uzņēmēju resursi. Tiem Ukrainas pilsoņiem, kuriem Latvijā nebija radnieku vai citu pazīstamo, kas nodrošinātu apmešanās iespēju, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests koordinēja pagaidu mājokļa piešķiršanu, t. sk. piesaistot privāto sektoru (viesnīcas, viesu mājas u. tml.)³⁸, savukārt Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā jau no tā pieņemšanas brīža tika iekļauts valsts atbalsts izmitināšanai uz 90 dienām (12. pants), šim nolūkam paredzot arī patvērumu meklējošo Ukrainas iedzīvotāju sadalījumu pašvaldību starpā. Lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret Latvijas iedzīvotājiem un uzņēmumiem, kuri izmitināja ukraiņus pēc pašu iniciatīvas, balstoties uz radniecības vai iepriekšējās pazišanās pamata,³⁹ kopš 2022. gada maija pakāpeniski tika noteikts, kādā apmērā tiek kompensēts fizisko un juridisko personu sniegtais atbalsts (7.¹ pants, sk. tabulu), kas raksta sagatavošanas laikā ir spēkā līdz 2023. gada 31. decembrim.⁴⁰ Vienlaikus, izstrādājot likuma 13.⁴ pantu, tika noteiktas iespējas nodot

lietošanā Ukrainas iedzīvotājiem pašvaldībām piederošas ēkas (dienesta viesnīcas un citas dzīvošanai pielāgotas telpas) līdz 2024. gada 31. decembrim.⁴¹ Šāda likuma redakcija faktiski nozīmē, ka pašvaldībām nav nepieciešams grozīt savus saistošos noteikumus, lai piešķirtu dzīvošanai derīgas telpas Ukrainas pilsoņiem, kas meklē patvērumu no kara, kā tas ir gadījumā ar palīdzību starptautiskās aizsardzības personām, kuras patvērumu ieguvušas vispārējā kārtībā. Redzams, ka līdz 2022. gada 29. novembrim ar pašvaldību starpniecību faktiski izmitināti 11 535 Ukrainas civiliedzīvotāji⁴², t. i., aptuveni trešdaļa no tiem, kas vērsušies pašvaldībās pēc jebkādas palīdzības. Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma 13.⁴ pants arī nosaka, ka pēc noteiktā termiņa pašvaldībai būs pienākums dzīvošanai pielāgotās telpas izmantot atbilstoši tiesību aktiem un pašvaldības saistošajiem noteikumiem par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā. Tātad nākotnē pašvaldībai būs pienākums piešķirt šīs telpas arī Latvijas iedzīvotājiem un, ja pašvaldības saistošajos noteikumos tas tiks iekļauts, arī citiem patvēruma meklētājiem. Tas nozīmē, ka pēc norādītā termiņa beigām atbalsta politika mājokļa jautājumos tiecas atgriezties pie līdzšinējās kārtības, taču, papildinot pašvaldību saistošos noteikumus, tiktu pavēta iespēja atbalstīt jebkuru nelabvēlīgā situācijā esošu patvēruma meklētāju.

Starptautiskās aizsardzības personām un Ukrainas iedzīvotājiem izvīzītie **nodarbinātības** nosacījumi atšķiras divos nozīmīgos aspektos – par valsts (latviešu) valodas zināšanas prasībām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu reglamentētājās profesijās. Starptautiskās aizsardzības personām ir jāzina latviešu valoda tādā apmērā, kā to nosaka Valsts valodas likuma 6. pants⁴³ un 08.03.2022. Ministru kabineta noteikumi Nr. 157⁴⁴, kuros valodas prasme iedalīta trīs pakāpēs. Latviešu valodas prasmes zemākā pakāpe nepieciešama zemu un vidēji zemu kvalificētās profesijās (sk. noteikumu 1. pielikumu), kuru apguvē atbalstu

³⁵ Iekšlietu ministrija 2015b.

³⁶ CIVITTA 2023.

³⁷ Turpat.

³⁸ Saeima 03.03.2022.; Ministru kabinets 12.04.2022.

³⁹ Sk. Varpina, Fredheim 2022.

⁴⁰ Saeima 01.06.2023.

⁴¹ Saeima 14.07.2022.

⁴² Iekšlietu ministrija 2022d.

⁴³ Saeima 09.12.1999.

⁴⁴ Ministru kabinets 08.03.2022.

nodrošina Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA)⁴⁵. Tas nozīmē, ka pirms darba attiecību uzsākšanas starptautiskās aizsardzības personai ir jāreģistrējas NVA, lai iegūtu vismaz latviešu valodas pamatzināšanas. Savukārt Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma 16. pants nosaka nozīmīgu izņēmumu – darba devējs (t. sk. valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības) ir tiesīgs nodarbināt Ukrainas pilsoņus bez latviešu valodas prasmes ar papildu nosacījumu, ka tas netraucē darba pienākumu veikšanu. Realitātē ikdienas saskarsmē darba devēji, Ukrainas pilsoņi un Latvijas iedzīvotāji par starpniekvalodu izmanto krievu un angļu valodu, kuras citas starptautiskās aizsardzības personas pamatā nezina vai zina vāji.

Tāpat Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma 13.³, 14., 14.¹, 15. un 17. pants nosaka izņēmuma (labvēlīgus) nosacījumus Ukrainas pilsoņu izglītības atzīšanai reglamentētajās profesijās, īpaši ārstniecībā, psiholoģijā, izglītībā, sportā un farmaceitiskajā aprūpē, kas ļauj šo profesiju pārstāvjiem arī Latvijā strādāt atbilstoši iegūtajai izglītībai un iepriekšējai darba pieredzei. Kā rāda virkne ziņu plašsaziņas līdzekļos, šī izņēmuma ietekme ir būtiska.⁴⁶ Tā kā starptautiskās aizsardzības personām, kas statusu saņēmušas vispārējā kārtībā, iepriekš iegūtās kvalifikācijas atzīšana ir būtiska problēma,⁴⁷ viņiem pieejams darbs tikai zemu kvalificētās profesijās.⁴⁸

Sociālajā palīdzībā, kuras mērķis ir nodrošināt materiālu atbalstu zemu ienākumu mājāsaimniecībām,⁴⁹ starptautisko aizsardzības personu un Ukrainas pilsoņu atbalsta nosacījumi atšķiras pēc to rakstura un komplikētības, it sevišķi, vērtējot sasaistē ar citiem atbalsta veidiem. Abas grupas saņem vienreizēju finanšiālu atbalstu, kura apmērs ir līdzīgs. Savukārt citi atbalsta veidi atšķiras. Lai atbalstītu pirmo dzīves posmu Latvijas sabiedrībā, Patvēruma likuma 53. pants nosaka, ka tās starptautiskās aizsardzības personas, kas ieguvušas bēgļa statusu (attieciģi uzturēšanās pamats Latvijā ir

PUA), pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai var saņemt līdz desmit mēnešiem pēc statusa iegūšanas, bet alternatīvo statusu ieguvusi persona – septiņus mēnešus. Abos gadījumos, ja persona sākusi strādāt, pabalstu izmaksā trīs mēnešus.⁵⁰ Šim laika posmam noslēdzoties, tiesības saņemt sociālo palīdzību ir tikai bēgļa statusu ieguvušajiem.⁵¹ Savukārt Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma 7. panta 3. daļas 2. punkts noteic, ka Ukrainas pilsoņi, vērstoties pašvaldības sociālajā dienestā, trīs mēnešus var saņemt sociālo palīdzību bez ienākumu izvērtēšanas, vēlāk stājas spēkā tie paši nosacījumi, kādi ir Latvijas iedzīvotājiem.

Veselības aprūpes pakalpojumu saņemšana ir viena no jomām, ar kurām trešo valstu pilsoņi un līdz 2018. gadam arī patvēruma meklētāji saskārās ar nozīmīgām grūtībām.⁵² Ņemot vērā pakalpojumu dažādo raksturu, tabulā (sk. 46. lpp.) ir apkopoti galvenie valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanas nosacījumi, kas attiecas uz jebkuru patvēruma meklētāju. Redzams, ka nosacījumi abām salīdzinātajām grupām atšķiras. Patvēruma meklētājiem vispārējā kārtībā ir tiesības saņemt tikai valsts apmaksātās medicīniskās palīdzības minimumu, kas ietver neatliekamo medicīnisko palīdzību, dzemdību palīdzību, ģimenes ārsta pakalpojumus, kā arī tādu slimību ārstēšanu, kuru izplatība kaitētu sabiedrības veselībai⁵³ (pamatā – dažādas infekcijas slimības). Ukrainas iedzīvotājiem valsts apmaksātie veselības aprūpes pakalpojumi ir līdzvērtīgi tiem, kādus saņem Latvijas iedzīvotāji, kuri ir veikuši darba nodokļu (iedzīvotāju ienākuma nodoklis un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas) maksājumus (obligātās veselības apdrošināšanas ietvaros), kas bez iepriekš minētajiem pakalpojumiem ietver arī ārstu speciālistu konsultācijas, iespēju ārstēties stacionārā un saņemt rehabilitācijas pakalpojumus. Šīs atšķirības ir būtiskas, tomēr tiesību aktu analīzes ietvaros nav iespējams noteikt politikas veidotāju un likumdevēju argumentāciju, piemēram, Ukrainas civiliedzīvotāju

⁴⁵ NVA 2022.

⁴⁶ LSM.lv Ziņu redakcija 08.12.2022.

⁴⁷ CIVITTA 2023.

⁴⁸ BISS 2017.

⁴⁹ Sk. Saeima 31.10.2002.b.

⁵⁰ Saeima 17.12.2015.; Saeima 17.06.2021.

⁵¹ Saeima 31.10.2002.b.

⁵² BISS 2009; BISS 2017.

⁵³ Saeima 14.12.2017.

atbalsta likuma anotācijā nav izklāstīts šīs normas pamatojums, lai gan var pieņemt, ka šī norma varētu būt balstīta uz kādu starpvalstu vienošanos.

Secinājumi

Ukrainas pilsoņu, kuri Latvijā ieradās pēc Krievijas ierosinātās karadarbības Ukrainā paplašināšanās, skaits daudzkārt pārsniedza to patvēruma meklētāju skaitu, kuri Latvijā bija ieradušies kopš valstiskās neatkarības atgūšanas 1991. gadā. Tādējādi līdzšinējā patvēruma meklētāju uzņemšanas, pieteikumu izskatīšanas un atbalsta sniegšanas procedūra nebija piemērota tik liela bēgļu skaita uzņemšanai. Attiecīgi atsevišķa, specifiskajiem apstākļiem pielāgota Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma pieņemšana bija nepieciešama, atbalsta sniegšanā iesaistot arī plašāku valsts un pašvaldības iestāžu, kā ar nevalstisko organizāciju loku.

Salīdzinot tiesisko regulējumu, kas nosaka vispārējo patvēruma meklētāju pieteikumu iesniegšanas, izskatīšanas un tālākā atbalsta procedūru, secināms, ka Ukrainas iedzīvotāju atbalstam tika ieviesti atviegloti un plašāka tvēruma nosacījumi. Šis secinājums attiecas uz visām rakstā aplūkotajām atbalsta jomām, kuras iepriekš veiktie pētījumi ir izcēlušī kā īpaši problemātiskas.⁵⁴ Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā ietvertie nosacījumi ļāva, pirmkārt, aktivizēt piedāvājumā ierobežoto Latvijas mājokļu īres tirgu⁵⁵ un atbalstīt viesmīlības uzņēmumus, kas bija cietuši zaudējumu Covid-19 ierobežojumu dēļ, kuri bija spēkā pirms karadarbības aktivizēšanas, lai

nodrošinātu Ukrainas pilsoņus ar pagaidu dzīvesvietu. Līdzīgi mērķis bija veicināt Ukrainas pilsoņu iesaisti nodarbinātībā, kas ļautu gan piesaistīt darbaspēku, gan samazināt slogu uz valsts un pašvaldību budžetu, nodrošinot bēgļiem sociālo palīdzību. Iesaistei nodarbinātībā tika atcelta nozīmīgākā barjera – prasība zināt latviešu valodu, lai iegūtu tiesības strādāt. Šīs normas atcelšana ļāva pieņemt darbā ukraiņus arī valsts un pašvaldības kapitālsabiedrībās. Savukārt valsts finansētajā veselības aprūpē papildus bēgļiem pieejamajiem neatliekamās medicīnas un ģimenes ārsta pakalpojumiem Ukrainas pilsoņiem tika noteikta iespēja saņemt arī ārsta speciālista konsultācijas, ārstēties stacionārā un saņemt rehabilitācijas pakalpojumus.

Tiesību aktu analīze neļauj noteikt, cik lielā mērā šie atvieglotie nosacījumi izriet no Latvijas politikas veidotāju vēlmēs atbalstīt Ukrainas iedzīvotājus un cik lielā mērā to nosaka kādas starptautiskās vienošanās, jo šāda informācija publiski pieejamajos dokumentos nav atrodamā. Attiecīgi nav skaidrs, cik lielā mērā Ukrainas bēgļu uzņemšanas politiku var uzskatīt par skaidru atšķirīgas attieksmes pret dažādas valstspiederības patvēruma meklētājiem demonstrējumu. Izrietoši: raksta sagatavošanas brīdī nav iespējams prognozēt, ciktāl Ukrainas atbalsta pieredzē gūtās mācības – ieguvumu un zaudējumu izvērtējums – varētu noderēt Latvijas vispārējās bēgļu uzņemšanas politikas pārskatīšanā nākotnē. Vienlaikus iegūtais materiāls ir pamats rosināt turpmākos pētījumus, lai analizētu politikas veidotāju un sabiedrības kopumā atbalstu Latvijas īstenotās patvēruma meklētāju uzņemšanas politikas pārskatīšanai un paplašināšanai – šādu iespējamību nodemonstrēja Ukrainas pilsoņu uzņemšanas piemērs.

⁵⁴ Sk. BISS 2009; BISS 2017.

⁵⁵ Sk. CIVITTA 2023.

VĒRES

Baltic Institute of Social Sciences – BISS (2009) *Imigranti Latvijā: iekļaušanās iespējas un nosacījumi*. Rīga : Baltic Institute of Social Sciences.

Baltic Institute of Social Sciences – BISS (2017) *Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017*. Rīga : Baltic Institute of Social Sciences. Pieejams: <https://petijumi.mk.gov.lv/node/3166> (09.06.2023.).

CIVITTA (2023) *Izvērtējums par rīcības plāna personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā rīcības virzienu – sociālekonomiskā iekļaušana*. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/4812/download?attachment> (09.06.2023.).

- EUROSTAT (2023) *Decisions granting temporary protection by citizenship, age and sex – annual data* (MIGR_ASYTPFA). Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYTPFA/default/table?lang=en (09.06.2023.).
- Hatton, T. (2020) *European asylum policy before and after the migration crisis*. IZA World of Labor 2020: 480. Pieejams: <https://wol.iza.org/articles/european-asylum-policy-before-and-after-the-migration-crisis/long> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (2015a) *Likumprojekta “Patvēruma likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)*. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/91D62440A01A1053C2257E34001EBB8F?OpenDocument#b> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (2015b) *Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/278257-ricibas-plans-personu-kuram-nepieciešama-starptautiska-aizsardziba-parvietosanai-un-uznemsana-latvija> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (2022a) *Pasākumu plāns personu no Ukrainas masveida ierašanās gadījumā Latvijā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330397-par-pasakumu-planu-personu-no-ukrainas-masveida-ierasanas-gadjuma-latvija> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (2022b) *Tiesību akta projekta “Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija)*. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/877EDC3DAD423E20C22587F9002447CD?OpenDocument#B> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (2022c) *Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijā Republikā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/332025-par-pasakumu-planu-atbalsta-sniegsana-ukrainas-civiliedzivotajiem-latvijas-republika> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (2022d) *Tiesību akta projekta “Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijā Republikā 2023. gadam” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija)*. Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/a109f79a-5611-40d4-9143-cba3f68c369f> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (2022e) *Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijā Republikā 2023. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/338308-par-pasakumu-planu-atbalsta-sniegsana-ukrainas-civiliedzivotajiem-latvijas-republika-2023nbspgadam> (09.06.2023.).
- LSM.lv Ziņu redakcija (08.12.2022.) NVA: Latvijā darbu atraduši vismaz 11 000 Ukrainas iedzīvotāju. LSM.lv. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/nva-latvija-darbu-atradusi-vismaz-11-000-ukrainas-iedzivotaju.a486015/> (09.06.2023.).
- Pilsonības un imigrācijas lietu pārvalde – PLMP (2023) *Patvēruma meklētāju statistika līdz 2023. gadam*. Pieejams: <https://www.pmlp.gov.lv/lv/patveruma-mekletaju-statistika-lidz-2023-gadam> (09.06.2023.).
- Laķe, L. (25.09.2022.) *NVO mudina nevilcinoties viest skaidrību par Ukrainas bēgļiem pieejamo atbalstu nākamgad*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kas-notiek-latvija/raksti/nvo-mudina-nevilcinoties-viest-skaidrību-par-ukrainas-begliem-pieejamo-atbalstu-nakamgad.a474355/> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Ministru kabinets (06.06.2017.) *Ministru kabineta noteikumi Nr. 302. Noteikumi par vienreizējo finansiālo atbalstu un pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai bēglim un alternatīvo statusu ieguvušai personai*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291311-noteikumi-par-vienreizejo-finansiālo-atbalstu-un-pabalstu-uzturesanas-izmaksu-segsanai-beglim-un-alternatīvo-statusu-ieguvusiai-personai> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Ministru kabinets (28.08.2018.) *Ministru kabineta noteikumi Nr. 555. Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301399-veselibas-aprupes-pakalpojumu-organizšanas-un-samaksas-kartiba> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Ministru kabinets (08.03.2022.) *Ministru kabineta noteikumi Nr. 157. Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu, valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330669-noteikumi-par-valsts-valodas-zinasanu-apjomu-un-valsts-valodas-prasmes-parbaudes-kartibu> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Ministru kabinets (12.04.2022.) *Ministru kabineta noteikumi Nr. 235. Noteikumi par pašvaldībās izmitināmo Ukrainas civiliedzīvotāju skaitu*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/331671-noteikumi-par-pasvaldibas-izmitinamo-ukrainas-civiliedzivotaju-skaitu> (09.06.2023.).

- Latvijas Republikas Saeima (19.07.1995.) *Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36190-publiskas-personas-finansu-lidzeklu-un-mantas-izskerdšanas-noversanas-likums> (18.08.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (09.12.1999.) *Valsts valodas likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/14740-valsts-valodas-likums> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (31.10.2002.a) *Imigrācijas likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68522-imigrācijas-likums> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (31.10.2002.b) *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palīdzības-likums> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (17.12.2015.) *Patvēruma likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/278986-patveruma-likums> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (14.12.2017.) *Veselības aprūpes finansēšanas likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/296188-veselības-aprūpes-finansēšanas-likums> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (17.06.2021.) *Grozījums Patvēruma likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324124-grozījums-patveruma-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (03.03.2022.) *Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330546-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likums> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (10.03.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330741-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (24.03.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/331096-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (07.04.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/331559-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (21.04.2022.) *Grozījums Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/331862-grozījums-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (12.05.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/332485-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (19.05.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/332715-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (26.05.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/332743-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (16.06.2022.a) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/333453-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (16.06.2022.b) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/333511-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (14.07.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/334147-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (22.09.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/335816-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (06.10.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/336250-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (08.12.2022.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/337915-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (16.02.2023.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/339602-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (16.03.2023.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/340395-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (30.03.2023.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/340916-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).
- Latvijas Republikas Saeima (01.06.2023.) *Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/342315-grozījumi-ukrainas-civiliedzīvotāju-atbalsta-likuma> (09.06.2023.).

- Latvijas Republikas Saeima (11.01.2023.) *Komisija iepazīstas ar PMLP darbību un spēju pildīt tai uzdotos pakalpojumus*. Pieejams: <https://saliedetiba.saeima.lv/816-komisija-iezinas-ar-pmlp-darb%C4%ABbu-un-sp%C4%93ju-pild%C4%ABt-tai-uzdotos-pakalpojumus-2> (09.06.2023.).
- Nodarbinātības valsts aģentūra – NVA (2022) *Bēgļu un personu ar alternatīvo statusu nodarbināšana*. Pieejams: <https://www.nva.gov.lv/beglu-un-personu-ar-alternativo-statusu-nodarbinasana-darba-devejiem> (09.06.2023.).
- Spundiņa, S.; Krenberga, O. (24.02.2022.) *Latvija gatava uzņemt 10 000 iespējamo Ukrainas bēgļu*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/latvija-gatava-uznemt-10-000-iespejamo-ukrainas-beglu.a445130/> (09.06.2023.).
- Stegall, L. (2015) Immigration and asylum policy in Europe. Explaining the variation in recognition rates regarding applications for asylum across different European destination countries in the light of the current refugee crisis. *Student Paper Series 21*. Institut Barcelona Estudis Internacionals. Pieejams: https://www.ibe.org/ibe_studentpaper21_71968.pdf (09.06.2023.).
- Varpina, Z.; Fredheim, K. (2022) Ukrainian asylum seekers in Latvia: The circumstances of destination choice. *SSE Riga/BICEPS Occasional papers No. 17*. Pieejams: https://biceps.org/wp-content/uploads/2022/10/op_no17.pdf (09.06.2023.).
- Žilde-Krēvica, K. (23.05.2022.) *NVO ceļ trauksmi par Ukrainas bēgļu atbalstu pēc 90 dienu sliekšņa*. Pieejams: <https://zinas.tv3.lv/latvija/sabiedriba/nvo-cel-trauksmi-par-ukrainas-beglu-atbalstu-pec-90-dienu-slieksna/> (09.06.2023.).

Summary

Exceptional flexibility: What kind of deviation from Latvia's previous refugee reception practice was allowed by the legal framework for Ukrainian refugee support

Based on an analysis of the Latvian legal framework, the aim of this article is to compare the general support policy for refugees and Ukrainian citizens in Latvia, identifying and analyzing the most significant differences in the following areas: employment, housing, social assistance and health care. In all of the areas analyzed in the article, the support available to Ukrainian citizens was found to be broader than for refugees of other nationalities, as it allowed for the involvement of a wide range of stakeholders, including natural and legal persons who had not previously participated in the reception of refugees. Such deviations can be considered justified as the number of Ukrainian refugees in Latvia greatly exceeded the number of refugees hosted in Latvia so far. Accordingly, the support policy was focused on the compensation of housing rental costs to stimulate interest in rental housing to Ukrainians in the limited Latvian rental market. The focus was also on the rapid integration of Ukrainians into the labor market by annulling the requirement to demonstrate national language proficiency to secure a job offer. This provision also removed barriers to hiring Ukrainians in state and municipal capital companies. In the area of public health care, in addition to the emergency medical and family doctor services available to refugees, Ukrainian citizens can also receive specialist consultations, hospital treatment and rehabilitation services. As the analysis of the legislation does not allow us to identify to what extent these facilitating conditions stem from the willingness of Latvian policymakers to support Ukraine or whether they are determined by international agreements, it is not possible to predict to what extent the lessons learnt from the experience of supporting Ukraine could be useful for the reception of refugees in the future.

Keywords: Ukrainian refugees, persons under international protection, asylum policy, migrant integration, migrant labor.

Redakcijā saņemts: 11.06.2023.